

صحیح، معتل، مهموز، مضاعف، سالم :

کلمه از نظر چگونگی حروف اصلی سه تقسیم دارد :

(۱) صحیح و معتل :

کلمه ای را که هیچکدام از حروف اصلی آن، حرف عله نباشد صحیح گویند و کلمه ای را که یک یا چند حرف اصلی آن، حرف عله باشد، معتل می نامند. حروف عله عبارتند از : واو، یاء و الف. و سایر حروف را صحیح می گویند. بنا بر این کلمه صحیح مثل : سَلِمَ، سَالِمٌ و کلمه ی معتل مانند : یَسَرَ (= آسان شد)، باع (= فروخت) رَمَى (= پرتاب کرد) .

معتل هفت قسم است :

- ۱ . معتل الفاء که آن را مثال گویند؛ مانند : یَسَرَ و وَقْت.
- ۲ . معتل العین که آن را آجُوف می نامند؛ مانند : خاف و بیع.
- ۳ . معتل اللام که آن را ناقص گویند؛ مانند : دعا و رمی.
- ۴ . معتل الفاء و اللام که آن را لفیف مَفْرُوق گویند؛ مانند : وَفَى و وَحَى.
- ۵ . معتل العین و اللام که آن را لفیف مَقْرُون گویند؛ مانند : لَوَى و حَى.
- ۶ . معتل الفاء و العین که آن را نیز لفیف مَقْرُون گویند؛ مانند : وِیل.
- ۷ . معتل الفاء و العین و اللام؛ مانند : واو و یاء که در اصل وَوُو و یَیَی بوده است.

(۲) مهموز و غیر مهموز :

کلمه ای را که یک یا چند حرف اصلی آن همزه باشد، مهموز می نامند؛ مانند : أَمَرَ، سَأَلَ، بَرِيءٌ و مهموز بر سه قسم است : مهموز الفاء مانند : أَمَرَ و أَمِرٌ؛ مهموز العین مانند : سَأَلَ و سَأِلٌ؛ مهموز اللام مانند : بَرَأٌ و بَارِئٌ.

(۳) مضاعف و غیر مضاعف :

کلمه ای را که عین الفعل و لام الفعل یا فاء الفعل و عین الفعل آن همجنس باشد مضاعف نامند؛ مانند : مَدَّ، حَجَّ، یَسَرَ، دَدَنٌ (= لهو و لعب) ^۱.

تَبَيَّنَهُ : کلمه ای را که نه معتل باشد و نه مهموز و نه مضاعف، سالم می نامند؛ مانند : صَبَرَ و بَقَرَ.

^۱ . بنابراین کلمه ای را که فاء و لام آن همجنس باشد مثل قَلَق (= اضطراب)، سَلَس (= روان) مضاعف نمی گویند .